

Wrocław, 7 kwietnia 2025 r.

Dr hab. Anna Śledzińska-Simon, prof. UWr.
Wydział Prawa Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Wrocławski

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Tomasza Chojnackiego
„Ochrona godności dłużnika w sądowym postępowaniu egzekucyjnym
prowadzonym przez komornika sądowego”
napisanej pod kierunkiem
dr hab. Adama Bodnara, prof. SWPS
w Instytucie Prawa SWPS
(maszynopis, 346 stron)**

Wprowadzenie

Ogólna ocena recenzowanej pracy jest bardzo dobra. Recenzja podejmuje jednak twórczą polemikę z główną tezą, która wskazuje na przydatność koncepcji godności w rozwiązywaniu konfliktów między prawami wierzyciela a prawami dłużnika. Uznaje jednocześnie trafność jednego z głównych wniosków rozprawy, który wskazuje na rozwój idei godności i praw człowieka jako podstaw filozoficznych w ewolucji ochrony praw dłużnika.

1. Wybór tematu pracy

Wybór tematu pracy stanowi próbę połączenia bogatej wiedzy praktycznej oraz doświadczenia zawodowego Autora jako komornika sądowego, co uwidacznia się w licznych przypisach, które oceniają analizowane regulacje z perspektywy ich praktycznego zastosowania. Ponadto, **praca wyróżnia się imponującą erudycją, pasją pisarską oraz filozoficznym zacięciem badawczym Autora. Jej szczególnym rysem jest próba połączenia wiedzy prawniczej z cytatami z literatury powszechnej, ksiąg religijnych czy tekstów utworów muzycznych, a także z interpretacją dzieł sztuki obrazujących niedolę ludzi ubogich i przedmiotowe traktowanie ludzi. Z licznych fragmentów pracy przebiega się przede wszystkim postawa człowieka wrażliwego na krzywdę ludzką, co w przypadku komornika sądowego wydaje się szczególnie istotne, ponieważ jego rola często wiąże się z podejmowaniem decyzji, które mają realny wpływ na życie osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.**

Wprowadzenie pracy wskazuje, że wybór tematu wynika z potrzeby znalezienia równowagi między prawami dłużnika a prawami wierzyciela, aby „uchronić ludzi przed prawdziwymi dramatami” (s. 21). Osiągnięcie tej równowagi może mieć kluczowe znaczenie nie tylko dla poczucia dobrze wykonanej pracy komornika, ale także dla społecznego postrzegania postępowania egzekucyjnego jako sprawiedliwego procesu. Jednocześnie temat pracy zapowiada normatywne podejście autora, zgodnie z którym ochrona godności dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym powinna mieć pierwszeństwo przed interesem skutecznej egzekucji długów. W społecznej świadomości takie podejście może przyczynić się do pozytywnego postrzegania zawodu komornika i zwiększenia szacunku dla osób wykonujących tę profesję. W konsekwencji, ochrona godności dłużnika służy umocnieniu społecznego rozumienia sprawiedliwości procesu sądowego.

O ile sam wybór tematu podkreślający wagę szacunku dla godności ludzkiej w pracy komornika zasługuje na uznanie, to sposób jego realizacji w rozprawie naukowej może okazać się niebezpieczną pułapką. Pojęcie godności nie jest bowiem na tyle precyzyjne, aby mogło stanowić skuteczną podstawę do rozwiązywania konfliktów między prawami wierzyciela a dłużnika. Dlatego, choć praktyczna intuicja Autora, czerpiącego wiedzę z własnych doświadczeń zawodowych oraz prawnoporównawczych i historycznych analiz instytucji egzekucji długów, jest właściwa, aby szukać odpowiedzi na nurtujące go pytania w koncepcji godności, z naukowego punktu widzenia jest to ścieżka, która może okazać się bardzo niepewna.

Należy pamiętać, że w sprawiedliwym państwie prawo powinno chronić także godność wierzyciela, przede wszystkim poprzez procedury skutecznego dochodzenia roszczeń. Również inne prawa (np. prawo własności czy prawa majątkowe) wierzyciela są nierozzerwalnie związane z poszanowaniem godności jednostki. Co więcej, w niektórych przypadkach to dłużnik może zostać uznany za „osobę niegodną”, której „niegodziwe zachowanie” wyrządza krzywdę nie tylko wierzycielowi, ale także osobom od niego materialnie zależnym. Przykładem takiej sytuacji są długi alimentacyjne. Zatem **zastosowanie koncepcji godności ludzkiej w obszarze egzekucji długów wymaga precyzyjnego określenia treści tej koncepcji, a być może wskazania jej różnych funkcji lub kategorii. Można zaproponować takie rozumienie godności, które uzasadnia przyznanie dłużnikom określonych praw procesowych lub wyrównania ich pozycji procesowej, a także takie, które odnosi się do ich statusu materialnego. Przyjęta koncepcja godności powinna być na tyle otwarta, by uwzględniać**

różne relacje na linii dłużnik-wierzyciel, szczególnie gdy stroną społecznie słabszą jest wierzyciel.

Podsumowując, wybór tematu zasługuje na aprobatę ze względu na ważny społecznie i prawnie problem ochrony dłużnika w sądowym postępowaniu egzekucyjnym. Rozprawa stanowi dogłębną analizę obowiązujących w polskim prawie przepisów dotyczących ograniczeń egzekucji, które w wielu przypadkach są niespójne, niejasne lub rodzą problemy interpretacyjne (s. 23). Przepisy te wywodzą się z dawnych uregulowań i były wielokrotnie zmieniane pod wpływem presji określonych grup społecznych. **Jednocześnie rozprawa wypełnia lukę w literaturze prawniczej, która dotychczas koncentrowała się głównie na zagadnieniach proceduralnych związanych z przedmiotowymi ograniczeniami egzekucji.** Dotychczasowe opracowania uwzględniające perspektywę godności są fragmentaryczne, jak na przykład praca Cezarego Pawła Waldzińskiego *Ochrona dłużnika przed egzekucją naruszającą jego godność wprowadzona tzw. „tarczą antykryzysową 3.0”* („Kwartalnik Nieruchomości” 2022 r.). Natomiast **badania podjęte przez Autora recenzowanej rozprawy doktorskiej dotyczące pozycji dłużnika w sądowym postępowaniu egzekucyjnym z perspektywy godności ludzkiej mają charakter oryginalny i kompleksowy.**

2. Cel i metodologia pracy

Cel rozprawy został jasno przedstawiony we Wprowadzeniu. Jest nim „zbadać i ocenić, czy dotychczasowe regulacje określające prawa dłużnika w sądowym postępowaniu egzekucyjnym są wystarczające w zakresie ochrony godności dłużnika i czy nie wymagają interwencji ze strony prawodawcy” (s. 26). Cel ten obejmuje jako cele szczegółowe zbadanie prawa polskiego, międzynarodowego i obcego w przedmiotowym zakresie (s. 27).

Rozprawa formułuje dwie tezy. Zgodnie z pierwszą, godność określona w art. 30 Konstytucji RP powinna stanowić „drogowskaz” w zakresie regulacji dotyczących ochrony majątku dłużnika. Zgodnie z drugą tezą, polskie ustawodawstwo nie odnosi się do godności oraz praw wynikających z tej godności (s. 27).

Autor wyjaśnia, że kluczowe pytanie, na które poszukuje odpowiedzi, dotyczy tego, czy prawa człowieka stanowią podstawę dla ukształtowania praw dłużnika w postępowaniu

egzekucyjnym. Następnie rozprawa podejmuje pytanie o przyczyny obecnego zakresu regulacji ograniczeń egzekucji.

Jako szczegółowe pytania badawcze Autor wymienia:

- 1) Jak należy rozumieć pojęcie godności dłużnika?
- 2) Czy, jeśli tak to dlaczego i w jaki sposób normy prawne regulujące egzekucję sądową powinny chronić godność dłużnika?
- 3) W jaki sposób uregulowano kwestię ograniczeń egzekucji sądowej w sprawach przeciwko osobom fizycznym? (s. 27).

Głównym problemem badawczym jest pytanie o to, „czy normy prawne regulujące egzekucję sądową w sprawach przeciwko osobom fizycznym w sposób wystarczający chronią godność określoną w art. 30 Konstytucji? Jeżeli nie – to jak należy skonstruować prawną ochronę godności dłużnika w egzekucji sądowej” (s. 27).

Należy jednak zauważyć, że dysertacja nie wprowadza wyraźnego rozróżnienia między analizą dogmatyczno-prawną (opisową) a normatywną (postulowaną). Pytanie o rozumienie godności dłużnika (i związane z nim rozważania w rozdziale II) nie zostało powiązane ze szczegółowym kontekstem postępowania egzekucyjnego ani z praktyką egzekucji długów, a zwłaszcza z rozumieniem przyjętym w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego (np. w sprawach dotyczących dłużników alimentacyjnych czy eksmisji na bruk). Ponadto pytanie: „Czy, jeśli tak, to dlaczego i w jaki sposób normy prawne regulujące egzekucję sądową powinny chronić godność dłużnika?” powinno zostać omówione w kontekście hipotetycznych sytuacji ilustrujących różne rodzaje konfliktów między prawami wierzycieli a prawami dłużników. Takie podejście wydaje się bardziej adekwatne do ukazania rozbieżności między aktualnym stanem prawnym a stanem postulowanym oraz wskazania sytuacji, w których ochrona godności dłużnika powinna przeważać nad interesem skutecznej egzekucji długów (co, zgodnie z polskim prawem, obecnie nie ma miejsca).

Równocześnie pytanie o sposób regulacji ograniczeń przedmiotowych egzekucji sądowej przeciwko osobom fizycznym sugeruje, że ustawodawca w stosunkowo szerokim zakresie zabezpieczył prawa dłużników w postępowaniu egzekucyjnym. Pozostaje jednak pytanie, dlaczego zakres tych ograniczeń obejmuje właśnie określone kategorie przedmiotowe, a nie inne. W tego typu dysertacji warto również rozważyć propozycje i warianty ograniczeń podmiotowych, oparte na koncepcji osób wrażliwych oraz pozytywnych obowiązków państwa wobec osób wymagających szczególnej troski i ochrony. Koncepcja podmiotowego ujmowania

grup najsłabszych dłużników wyłania się z analizy prawa brytyjskiego w tym zakresie (por. s. 304-308).

Metodologia dysertacji została opisana we Wprowadzeniu (p. 27). Główną metodą badawczą była metoda dogmatyczno-prawna, którą uzupełniono metodą historyczną oraz porównawczo-prawną. Zasadniczo jedyne wątpliwości dotyczą zastosowania metody porównawczej, a w szczególności wyboru systemu prawa brytyjskiego jako materiału do porównania. Wybór ten uzasadniono wielowiekową tradycją kształtowania pojęcia rządów prawa oraz praw naturalnych jako zabezpieczeń przeciwko nadużyciom władzy wykonawczej. Dodatkowo, brytyjskie prawo egzekucyjne zostało w ostatnich latach istotnie zreformowane, uwzględniając ochronę najsłabszych dłużników. Autor rozprawy przyznaje jednak, że organizacja pracy komorników sądowych w Zjednoczonym Królestwie różni się znacznie od organizacji pracy komorników w systemach prawa cywilnego. Bardziej naturalne wydaje się porównanie polskich rozwiązań z regulacjami obowiązującymi w systemach kontynentalnych (w innych państwach europejskich), chyba że żadne z nich nie normuje sytuacji dłużników w postępowaniu egzekucyjnym w sposób wart zapożyczenia (czego z rozprawy się nie dowiadujemy).

3. Struktura pracy

Praca składa się z sześciu rozdziałów, poprzedzonych obszernym Wprowadzeniem i zakończonych Zakończeniem. Struktura pracy jest uporządkowana i logiczna. We Wprowadzeniu Autor szczegółowo objaśnia ewolucję instytucji egzekucji długów, ukazując jej rozwój w kierunku ochrony praw dłużnika, zarówno w prawie rzymskim, prawodawstwie innych krajów europejskich, jak i w polskich przepisach prawnych.

Rozdział I analizuje pojęcie godności od starożytności do współczesności, jednak ta analiza ma charakter dość schematyczny i nie prowadzi do wyłonienia jednoznacznej definicji godności, którą można zoperacjonalizować w kontekście sądowego postępowania egzekucyjnego. Choć Autor pracy stwierdza, że przychylił się do rozróżnienia typów godności zaproponowanych przez M. Piechowiaka (s. 35-36), to jednak w dalszej części pracy nie odnosi się do tych kategorii. Dodatkowo, w rozdziale tym pominięto rozważania na temat współczesnych teoretyków koncepcji wolności, takich jak J. Waldron, Ch. McCrudden czy M. Rosen, a także krytycznych analiz tej koncepcji, które mogłyby wnieść istotną wartość do całościowej refleksji nad pojęciem godności.

Rozdział II przedstawia dość schematyczną analizę podstawowych praw dłużnika gwarantowanych w międzynarodowych konwencjach praw człowieka, prawie Unii Europejskiej, Konstytucji RP oraz prawie brytyjskim. Główną osią tego rozdziału jest opis zakresu przedmiotowego prawa do sądu, prawa do prywatności, własności oraz praw socjalnych (w tym prawa do odpowiedniego poziomu życia i mieszkania, prawa do minimalnego wynagrodzenia, prawa do zabezpieczenia socjalnego). Jednocześnie takie ujęcie pomija fakt, że te same gwarancje ochrony dotyczą także wierzyciela, zwłaszcza jeśli jest on osobą fizyczną. Rozdział II podejmuje również istotne rozważania na temat skutecznej egzekucji jako elementu prawa do sądu, a w szerszej perspektywie – także standardu państwa prawa. Zwraca uwagę na praktyczny aspekt egzekucji długów w odniesieniu do osób korzystających z różnych form świadczeń realizujących prawo do zabezpieczenia społecznego, podkreślając jednak, że konstytucyjna ochrona odnosi się wyłącznie do istoty tych praw (s. 131).

Rozdział III przedstawia pozycję dłużnika w sądowym postępowaniu egzekucyjnym z perspektywy celu, funkcji i zasad tego postępowania. Choć rozdział ten mógłby stanowić odrębny artykuł naukowy lub komentarz do odpowiednich przepisów kodeksu postępowania cywilnego, niezwiązany bezpośrednio z rozprawą dotyczącą godności dłużnika, przyjęta perspektywa koncentruje się na analizie uprawnień dłużnika, które mają na celu wzmocnienie jego pozycji procesowej, a tym samym służą ochronie jego godności. Kluczowym fragmentem tego rozdziału, istotnym dla realizacji celów dysertacji, jest omówienie zasady proporcjonalności – zasady przeciwdziałania nadmiernej uciążliwości oraz szykanowaniu dłużnika (s. 144) oraz problemów interpretacyjnych wynikających z braku wewnętrznej spójności w art. 799 i art. 801 § 3 k.p.c. Uzupełnieniem tych rozważań jest prezentacja przysługujących dłużnikom środków zaskarżenia, a także analiza statusu komornika oraz nadzoru nad nim w prawie polskim i brytyjskim.

Rozdział IV w swojej głównej części stanowi analizę przedmiotowych ograniczeń egzekucji. Autor wyłącza z ram swojej rozprawy omówienie ograniczeń podmiotowych, choć w tym przypadku ograniczenia te również są uzasadnione specyficznym rozumieniem godności jako *dignitas*. Dokonana w tym miejscu analiza dogmatyczno-prawna koncentruje się głównie na systematycznym przedstawieniu wyłączeń z egzekucji i ich powiązaniu z ochroną godności dłużnika, rozumianej głównie jako prawo do minimum socjalnego. Kategorie wyłączone spod egzekucji tworzą długą listę, co skutkuje stosunkowo rozbudowaną ochroną praw dłużnika. Wniosek z tej analizy nie jest jednak zbyt pomocny (s. 264). Ustawodawca, chroniąc dłużnika,

nie musiał bowiem bezpośrednio odwoływać się do zasady ochrony godności, lecz raczej tworzyć warunki do jej realizacji. **Moim zdaniem, celem tego rozdziału było przede wszystkim ukazanie, w jaki sposób, w przypadku braku spójności lub trudności interpretacyjnych, należy rozumieć przepisy obowiązującego prawa w taki sposób, aby skutecznie chronić godność dłużnika. Autor powinien w tym rozdziale bardziej dobitnie wskazać, jak w sytuacjach niejasności prawnych zapewnić ochronę podstawowych praw dłużnika, a zwłaszcza jego godności.**

Rozdział V przedstawia inne mechanizmy wspierające ochronę godności dłużnika, takie jak regulacje dotyczące kosztów komorniczych, ochrony prywatności, ochrony danych osobowych oraz postępowań insolwencyjnych. Zawiera on cenne uwagi dotyczące nadużywania instytucji upadłości konsumenckiej, które prowadzą do utrudnień w egzekucji wierzytelności, szczególnie na przykładzie Zjednoczonego Królestwa. Ponadto, rozdział ten omawia także udział Rzecznika Praw Obywatelskich oraz organizacji społecznych w postępowaniu egzekucyjnym, a także rolę interpelacji poselskich w obronie praw dłużników. Ostatnia część rozdziału poświęcona jest reformie brytyjskiego systemu egzekucji długów, która nie tylko zmienia zasady funkcjonowania zawodu komornika, ale również poszerza zakres ochrony praw dłużników, zwłaszcza tych najsłabszych i wymagających szczególnego traktowania (s. 305). Szczególną uwagę zwraca analiza dokumentu *Taking Control of Goods: National Standards 2014*, który kładzie nacisk na obowiązek przestrzegania praw człowieka przez komorników oraz zakaz dyskryminacji i ochronę grup wrażliwych.

Rozdział VI zawiera podsumowanie pracy oraz wnioski *de lege ferenda*, jednak samo podsumowanie pozostawia pewien niedosyt. Przykładowo, zagadnienie kolizji między prawami wierzyciela a prawami dłużnika w przypadku egzekucji z wynagrodzenia za pracę oraz ustawowych zwolnień wielu przychodów, niezależnie od sytuacji życiowo-majątkowej dłużnika, zostało jedynie wspomniane w przypisie. Odpowiednia część pracy, poświęcona temu zagadnieniu (Rozdział IV, pkt 3), również nie zawiera konkretnych propozycji rozwiązania tej kolizji w sposób maksymalnie chroniący godność dłużnika, przy jednoczesnym zachowaniu skuteczności egzekucji. Analiza tego rozdziału prowadzi wręcz do wniosków sugerujących, że prawo chroni dłużnika zbyt szeroko. Ostatecznie czytelnik pracy pozostaje w niepewności co do sposobu rozwiązania tych kolizji, zwłaszcza w kontekście braku reformy omawianych przepisów kodeksu postępowania cywilnego. Również propozycja zastosowania testu godności (s. 313) do przepisów regulujących sądowe postępowanie egzekucyjne wydaje się mało precyzyjna. Czytelnik może zadać sobie pytanie, co w praktyce egzekucyjnej oznacza, że prawo

pozostawia pewną grupę osób w sytuacji, w której stają się one jedynie instrumentem działań państwa. Pozytywnie należy natomiast ocenić wnioski *de lege ferenda* dotyczące organizacji pracy komornika sądowego, procedury egzekucyjnej, przedmiotowych ograniczeń egzekucji, kosztów oraz kodeksu etyki komornika. Najbardziej cenne wnioski odnajduję w części dotyczącej przedmiotowych ograniczeń (s. 315-318), które czerpią inspirację z prawa brytyjskiego, a tym samym uzasadniają sens analizy prawnoporównawczej.

4. Ocena merytoryczna

Ogólna ocena merytoryczna pracy jest bardzo dobra. Rozprawa doktorska porusza istotny problem społeczny związany z egzekucją długów, szczególnie w kontekście ierunku współczesnych zmian „łagodzenia egzekucji”. Autor konsekwentnie poszukuje rozwiązań, które mogłyby poprawić procedurę egzekucyjną, jednocześnie chroniąc godność dłużnika. Takie podejście nie tylko ożywia doktrynę prawniczą, ale ma również wymiar praktyczny, wpływając na pragmatykę zawodową. Równie cenne jest przedstawienie ochrony godności dłużnika jako elementu sprawiedliwego procesu, co stanowi istotną zmianę w paradygmacie skutecznej egzekucji jako integralnej części prawa do sądu.

Recenzowana praca nie ogranicza się jedynie do analizy prawnych aspektów procedury egzekucyjnej, lecz stara się wskazać obszary, które wymagają konkretnych rozwiązań, mających zapewnić równowagę między skuteczną egzekucją a poszanowaniem podstawowych praw dłużników. Tego rodzaju spojrzenie na problem jest cenne zarówno z perspektywy nauki prawa, jak i w kontekście praktyki wykonywania zawodu komornika. Należy w tym miejscu podkreślić, że takie podejście nie tylko ma dużą wartość, ale jest również oryginalne, co sprawia, że dysertacja wnosi istotny wkład w rozwój nauk prawnych. Podejście to wyróżnia się na tle tradycyjnych analiz egzekucji, które często koncentrują się głównie na skuteczności procesów windykacyjnych, pomijając aspekt ochrony praw jednostki. Praca mgr Tomasza Chojnackiego, poprzez swoją innowacyjność, stanowi cenny punkt odniesienia dla przyszłych badań i rozważań w zakresie prawa cywilnego i egzekucyjnego.

Jednocześnie, w ocenie merytorycznej, należy zauważyć, że Autor raczej proponuje podejście oparte na ochronie godności dłużnika, niż wskazuje konkretne rozwiązania konfliktów między ochroną praw wierzyciela a prawami dłużnika przy użyciu koncepcji godności. Koncepcja ta

pełni rolę wytrychu, którego sposób zastosowania nie jest do końca jasny. Nie wiadomo, czy ma ona służyć stworzeniu określonych praw proceduralnych dłużnika jako strony postępowania egzekucyjnego, czy też ochronie jego statusu materialnego, rozumianego przede wszystkim jako minimum socjalne. Autor podejmuje próbę wskazania tego typu rozwiązań (s. 264-269), jednak szkoda, że stanowią one jedynie krótki fragment tak obszernej dysertacji.

Słabszą stroną pracy jest również jej schemat - Autor najpierw omawia pojęcie godności w teorii prawa, a następnie przechodzi do analizy postępowania egzekucyjnego, starając się wskazać miejsca, w których godność dłużnika może zostać naruszona. Bardziej pogłębiona analiza naukowa wymagałaby jednak stworzenia własnej koncepcji godności lub jej funkcji, którą można by było zoperacjonalizować w kontekście postępowań egzekucyjnych. W takim ujęciu można by wyodrębnić kategorie relacji wierzyciel-dłużnik, kategorie podmiotowe dłużników lub kategorie konfliktów, oraz zaproponować test, który pomógłby rozstrzygnąć te konflikty na korzyść jednej ze stron – wierzyciela lub dłużnika.

Alternatywnym podejściem badawczym mogłaby być rekonstrukcja koncepcji godności na podstawie dotychczasowego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego oraz zastosowanie tej koncepcji do regulacji ustawowych w celu poszukiwania spójności lub rozbieżności z istniejącymi przepisami. Niewątpliwie istotnym mankamentem pracy jest brak wnikliwej analizy orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego w sprawach bezpośrednio związanych z postępowaniami egzekucyjnymi lub ochroną praw dłużników. Przykłady takich orzeczeń to m.in. wyrok z dnia 12 lutego 2014 r. dotyczący zatrzymania prawa jazdy dłużnika alimentacyjnego, wyrok z dnia 23 listopada 2010 r. w sprawie świadczeń alimentacyjnych z funduszu alimentacyjnego dla osób pełnoletnich, uczących się i posiadających dzieci, wyrok z dnia 23 czerwca 2008 r. dotyczący zaliczki alimentacyjnej, czy wyroki dotyczące eksmisji na bruk. Choć część z tych orzeczeń dotyczy postępowań egzekucyjnych w administracji, mają one bezpośredni lub pośredni związek z ochroną konstytucyjnych praw i wolności dłużników. Ich analiza mogłaby stanowić istotny wkład w zrozumienie roli koncepcji godności w relacjach dłużnik-wierzyciel.

W przywołanych w pracy filozoficznych rozprawach kluczową rolę odgrywa koncepcja Immanuela Kanta, zgodnie z którą ochrona godności ludzkiej wiąże się z kategorycznym zakazem traktowania osoby w sposób instrumentalny. Podejście to znalazło zastosowanie w jednym z kluczowych wyroków Trybunału Konstytucyjnego (K 44/07), który Autor przywołuje w Rozdziale II (s. 45). Jednocześnie analiza obowiązujących przepisów dotyczących postępowania egzekucyjnego wskazuje, że ochrona godności ma charakter relatywny, tzn. jest

uzależniona od sytuacji i kontekstu. Jej celem jest przede wszystkim ograniczenie nadmiernej uciążliwości egzekucji oraz zapobieganie szykanom. Relatywny charakter ochrony godności sugeruje konieczność oceny stopnia uciążliwości egzekucji w kontekście konkretnych okoliczności, w których egzekucja wierzytelności może prowadzić do naruszenia godności dłużnika. Dotyczy to szczególnie przypadków, w których egzekucja skutkuje pozbawieniem dłużnika środków do życia lub odbieraniem przedmiotów niezbędnych do życia, bądź mających dla niego wartość emocjonalną. Ocena ta zależy od kontekstu sytuacyjnego i obejmuje nie tylko charakter przedmiotów podlegających egzekucji, ale również charakterystykę relacji między wierzycielem i dłużnikiem (a być może również udziału osób trzecich – firm windykacyjnych, osób zależnych, np. dzieci czy zachowania samego dłużnika). Skupienie się wyłącznie na kryterium przedmiotowym prowadziłoby do wniosku, że funkcją ochrony godności jednostki jest jedynie ochrona statusu majątkowego.

Jednocześnie z recenzowanej rozprawy jasno wynika, że nawet w tym relatywnym ujęciu, ochrona godności dłużnika ma nieprzekraczalną granicę, którą stanowi zapewnienie minimum socjalnego. Oznacza to, że choć ochrona godności może być dostosowana do konkretnej sytuacji dłużnika i stopnia uciążliwości egzekucji, to jednak nie można dopuścić do sytuacji, w której egzekucja prowadziłaby do pozbawienia dłużnika środków niezbędnych do zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych. W takim kontekście ochrona godności stanowi fundament, który nie może zostać naruszony, niezależnie od innych aspektów postępowania egzekucyjnego.

W pracy przeważa ujęcie godności w odniesieniu do zapewnienia dłużnikom minimum socjalnego. Rozważania na ten temat są rozproszone w różnych częściach rozprawy. Na przykład, Autor stwierdza, że „nie ma żadnego etycznego ani ekonomicznego uzasadnienia zmuszania dłużników do życia w ubóstwie. Jest to praktyka karząca, odziedziczona z przeszłości, kiedy zadłużenie nie było częścią codziennego życia, a zadłużenie prywatne nie było jednym z głównych czynników napędzających wzrost gospodarczy”. Dalsze rozważania sugerują jednak konieczność uwzględnienia zarówno prywatnego interesu wierzyciela i jego praw, jak i godności oraz praw dłużnika, co sprawia, że argument ten staje się cyrkularny. Można jednak dalej dowodzić, że ustawodawca ma obowiązek zapewnić minimum socjalne również po stronie wierzyciela, choć w praktyce naruszenie tej granicy jest raczej rzadkie. W związku z tym, ustawodawca powinien zastosować swoisty test proporcjonalności, który powinien być również stosowany przez organy wykonawcze w trakcie stosowania prawa, tak aby zapewnić równowagę pomiędzy interesami obu stron.

5. Dobór i wykorzystanie źródeł

Ocena doboru i wykorzystania źródeł jest bardzo dobra. Autor wykazał się dużą starannością w doborze literatury, uwzględniając zarówno pozycje z różnych lat, jak i te merytorycznie istotne dla tematyki pracy. Równie wysoko należy ocenić sposób wykorzystania materiału źródłowego oraz jego analizy.

Spis bibliograficzny, obejmujący 26 stron maszynopisu, świadczy o szerokim zakresie przeprowadzonych badań, w tym obcojęzycznej literatury oraz orzeczeń sądów krajowych i międzynarodowych.

Na szczególną uwagę zasługuje sposób opisu i uporządkowania źródeł. Choć układ spisu bibliograficznego jest dobrze przemyślany, bardziej konwencjonalnym kryterium podziału byłby układ, który wyraźniej rozdziela książki, artykuły, inne źródła, akty prawne oraz orzeczenia, co mogłoby poprawić przejrzystość tej prezentacji. Niemniej jednak, obecny układ alfabetyczny również stanowi poprawny sposób sporządzenia spisu źródeł, a przede wszystkim świadczy o dokładności badawczej jej Autora.

Ocena formalna

Ocena formalna pracy jest bardzo dobra.

Autor sprawnie posługuje się językiem polskim i jasno przedstawia swoje argumenty i wnioski. Pracę cechuje erudycja pisarska Autora oraz wszechstronna znajomość tematyki analizowanej w pracy. Na aprobatę zasługuje zwłaszcza neutralność pisarska Autora, mimo że jego poglądy zostały w wielu miejscach wyraźnie wyrażone. Autor w sposób umiejętny balansuje między obiektywnym przedstawieniem analizowanych kwestii a wyrażeniem własnych opinii, co świadczy o jego rzetelności naukowej.

Na uznanie zasługuje także próba dogłębnego poznania prawa brytyjskiego, choć kolejność prezentacji tych fragmentów w poszczególnych rozdziałach mogłaby zostać uporządkowana w sposób bardziej spójny. Podobnie, pewne zastrzeżenia można mieć do braku wyraźnych wniosków w niektórych rozdziałach, które zawierają liczne podsumowania częściowe, ale nie prowadzą do konkretnych konkluzji z rozdziału.

Sposób sporządzenia przypisów nie budzi zastrzeżeń.

6. Wnioski

Podsumowując moją ocenę, stwierdzam, że **rozprawa doktorska autorstwa mgr Tomasza Chojnackiego „Ochrona godności dłużnika w sądowym postępowaniu egzekucyjnym prowadzonym przez komornika sądowego” prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie nauk prawnych oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, a także stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, jakim jest ochrona praw dłużnika w sądowym postępowaniu egzekucyjnym.**

Tym samym recenzowana rozprawa doktorska spełnia wymagania przewidziane w art. 187 ust. 1-2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jedn. Dz. U. z 2024 poz. 1571, 1871, 1897).

Na tej podstawie wnoszę o jej przyjęcie oraz skierowanie do dalszych etapów postępowania doktorskiego.

Dr hab. Anna Śledzińska-Simon, prof. UWr